

OOSTVLAAMSCH ZANTEN.

Mededeelingen van den Bond van Oostvlaamsche Folkloristen.
Maatschappij zonder winstbejag.

TWEEMAANDELIJKSCH TIJDSCHRIFT.

De leden ontvangen de
mededeelingen gratis
Jaarlijksche bijdrage
voor het lidmaatschap :
12 frank.

Redaktie : F. Van Es, Brabantstr.
29, Aalst.
Postcheckrekening 2043,98
P. Luyekx, Gent.

Prijs per n^r : 3 fr.
Abonnementsprijs
buitenland : 3 belga's.

De Tentoonstelling der Begijnhoven.

Wie de drie tentoonstellingen bezocht heeft door den Bond van Oostvlaamsche Folkloristen bij gelegenheid der Gentsche Kermis in 1927, 1928 en 1929 ingericht, zal ongetwijfeld hebben kunnen vaststellen, dat de laatste een merkelijke vordering aanwijst op de voorgaande, wat getuigt van de levenskracht en het hooger streven van onzen nog jongen bond. In 1929 zijn we ver van de " in haast samengebrachte tentoonstelling van meestal ontleend goed " waarover wijlen K. Van de Woestijne schreef in " de Nieuwe Rotterdamsche Courant " van 28ⁿ Aug. 1927. Geen " embryo " van museum meer, maar een overvloed van voorwerpen zorgvol en streng-wetenschappelijk geordend !

Want niet alleen de tentoonstelling der begijnhoven, in den eersten beuk ondergebracht, heeft door haar stemmigheid, haar smaakvolle indeeling den bezoeker getroffen, maar zijn aandacht is ook geboeid geworden door het eigenlijke museum, verrijkt met eenige gewichtige ensembles, o. a. een dorpskoomenijswinkeltje met zooveel nauwkeurigheid ingericht door de hh. Trefois en Verlodt en den stand van het landelijk leven, waar ons voornamelijk de strooien nokspillen en het stroodekkersgerief opgevallen zijn.

Zaterdagmiddag, 13ⁿ Juli, te drie uur, greep de plechtige opening van de tentoonstelling der begijnhoven plaats.

Bij deze plechtigheid waren o. m. aanwezig : de heer Vanderstegen, burgemeester, Mevr. De Keyser-Buysse, gemeenteraadslid, de E. H. H. Meulepas en Joos, pastoors van het Groot- en van het Klein-Begijnhof, de Eerw. Oversten der Conventen van het Groot-Begijnhof, de hh. Van Werveke, konservator van het Oudheidkundig Museum, De Ridder, voorzitter van de Vereeniging voor Natuur- en Stedenschoon, H. Van Overbeke, hoofdman der Fonteyne, Marinus, sekretaris van den Provinciaalen Dienst voor geschiedkundige en folkloristische Opzoekingen van Brabant, Van der Sluys, bestuurder van het Stedelijk Inlichtingsbureau voor Toeristen, alsook de bestuursleden van den Bond.

Onze Voorzitter, Prof. Dr P. De Keyser, sprak volgende openingsrede uit :

Mijnheer de Burgemeester,

Dames en Heeren,

Deze tentoonstelling van de begijnhoven en van folklore is in de eerste plaats te danken aan een gedachte, die verleden jaar door de Vereeniging voor Natuur- en Stedenschoon van Antwerpen werd opgevat en ruchtbaar gemaakt. Ze werd door deze vereeniging een eerste maal verwezenlijkt te Antwerpen in een tentoonstelling der begijnhoven, die van 13^d tot en met 28^d April jl. aldaar plaats had in de zalen van het " Grand Hôtel „.

Deze tentoonstelling genoot een verdienden bijval, zoodat de inrichters het plan vormden een reizende tentoonstelling van de begijnhoven door het Vlaamsche land in te richten.

Financiële bezwaren moesten dat prijzenswaardig plan voorloopig doen uitstellen, zoodat de Gentsche tentoonstelling van de begijnhoven volstrekt geen herhaling is van de Antwerpsche, maar een zelfstandige prestatie, waartoe de Vereeniging voor Natuur- en Stedenschoon in de mate harer krachten haar gewaardeerden steun heeft verleend.

Voor de inrichting van deze tentoonstelling te Gent werden we trouwens op drieërlei wijzen begunstigd : 1) door het beschikken over een prachtig lokaal, dat zich beter dan te

Antwerpen tot een overzichtelijke tentoonstelling leent ; 2) door een uitvoerend komiteit, waarin erkende begijnhof-specialisten : geestelijken, geleerden, verzamelaars en kunstenaars, zitting hebben willen nemen ; 3) door een feit, dat te weinig bekend is, nl. dat Gent, de stad der monumenten, ook de eenige stad is in België, in de Nederlanden en in West-Europa, waar nog steeds twee begijnhoven bloeien : het Groot-Begijnhof te St-Amandsberg en het Klein-Begijnhof van de Lange Violettenstraat.

Overal elders, behalve dus te Gent, zijn de begijnhoven, die zich vroeger over gansch de Zuidelijke Nederlanden uitstrekten, verdwenen of aan het verkwijnen.

Zooals de sekretaris van de Vereeniging voor Natuur- en Stedenschoon te Antwerpen, de heer Am. de Lattin terecht heeft doen opmerken, ligt het niet in de rol van de Natuur- en Stedeschoon-beschermers, noch van folkloristen, te onderzoeken wie aan dit sterven van de begijnhoven schuld heeft. Te Gent kunnen we als schoonheidsminnaars ons slechts verheugen, dat de begijnhoven nog leven, al is hier ook het éénig oud-groot Ste-Elisabethsbegijnhof in het centrum van het oude Gent in de 19e eeuw niet onaangetast gebleven. Tragisch beeld van zooveel oude begijnhoven uit onze provincie en uit de Vlaamsche landstreek, die niet alleen met verminking, maar met totale vernietiging worden bedreigd.

Wat gedaan voor die onschuldige slachtoffers van de moderne beschaving ? Waar we ze niet zooals sommige typische woningen en molens kunnen overplanten in een openluchtmuseum, kunnen we ze allicht beschermen tegen weer en wind, tegen beukhamer en piek van de sloopers. Maar vereenigingen van kunstenaars, van urbanisten en folkloristen, van al diegenen, die het nationaal verleden bestudeeren en liefhebben, zijn allen niet bij machte om den strijd aan te binden tegen den tand des tijds en den veel machtigeren tand van op-winst-beluste opkoopters en grondspekulateurs. Voor het instandhouden van de bedreigde begijnhoven hebben we de hulp noodig van de welmeenende provincie- en gemeenteraden. We weten wel, dat daar, waar

de natuurlijke bewoonsters, de begijntjes, verdwenen zijn, de huisjes moeten verhuurd worden, maar laat de bevoegde commissie er over waken, dat de vroegere verblijfplaatsen van vroomheid en zuiverheid niet bezoedeld en ontheiligd worden door zorgeloze huisgezinnen, dat ze integendeel, zorgvuldig gerestaureerd en onderhouden, toevertrouwd worden aan menschen, die in de begijnhof-atmosfeer thuis hooren : minder vermogende oude juffrouwen en weduwen of oude echtparen.

Zulk een edelmoedige handelwijze van gemeente- of provincieoverheid is niet alleen te verrechtvaardigen uit een sociaal oogpunt, maar is bepaald aan te bevelen, wanneer men bedenkt, dat de begijnhoven behooren tot de kultuurgoederen van ons volk.

Historisch is het begijnhof van de 13^e eeuw, de nationale oplossing geweest van het internationaal begijnenvraagstuk in de Middeleeuwen. Het buitenland heeft wel begijnhuizen gekend, maar miniatuur-steden binnen of buiten de muren van het stadsgebied, zoals onze Vlaamsche en Brabantsche begijnhoven, met hun eigenaardig, besloten, ingetogen begijntjesleven, hebben ze niet aan te wijzen.

Wie beseft niet, dat het begijntjesleven als een vluchtoord is van een verleden, dat rijker is aan folkloristische uitingen dan het vaak zoo banale kosmopolitische leven van dezen tijd ?

Dit hebben dichters en schilders het best begrepen, die hun inspiratie gingen zoeken in de oude begijnhoven, waar " de stilte hoorbaar fluistert „, waar elke verweerde steen van muurtje of trapgeveltje een ziel heeft, waar de hoge boomen zoo vreedzaam ruischen, waar het licht over huisje, steeg, plein of tuintje een anderen, meer verpuurden en geheimzinnigen schijn heeft dan daarbuiten te midden van het stadsgewoel, Men heeft de begijnhoven vergeleken bij oasen van rust en vrome overpeinzing. Dat zijn ze, maar niet uitsluitend, want in het begijnhof wordt gewerkt. Bidden en werken ! is de leus van de begijntjes en van dat werk zijn er in deze tentoonstelling prachtige voorbeelden uitgestald. Zuiver afgewerkt kant- en borduurwerk, langdurig en soms inspannend geduldwerk, maar volbracht in opgewektheid

des geestes. Daar wordt nog bij het werk na het gebed gezongen en gelachen ook, en verteld, maar dat zijn herinneringen, die men opdoet in een "levend „ begijnhof, zooals er te Gent nog zijn.

Deze tentoonstelling weze dan niet alleen een spiegel van een verleden van folkloristisch mysticisme, maar een opwekking tot het bezoeken van de nog levende begijnhoven. Veel beter dan in een museum of in een kunstig Oud-Gent of Oud-Antwerpen zal men er den geest van het verleden leeren aanvoelen. En die geest is als een balsem op onze hedendaagsche, al te sterk geprikkelde gemoederen, want alles is hier veel meer dan in de onrustige, roezemoezige stad berekend op eenvoud, op ingetogenheid, op kalmte en regelmaat.

Niets valt hier uit den toon : mensch en milieu zijn met elkaar vergroeid en de vroomheid des harten deelt zich als 't ware mee aan het somber meubilair en de stemmige versiering.

Wij hebben getracht u van al deze verschillende aspecten van het begijnhofleven van vroeger en thans een beeld te geven in deze tentoonstelling van de begijnhoven, die zooals de vorige tentoonstellingen slechts kon ontstaan door de samenwerking van bereidwillige officieele lichamen van Staat, Provincie en Stad, de Gentsche begijnhoven, en van dienstwillige partikulieren, van het uitvoerend komiteit onder leiding van onzen konservator den E. H. G. Celis, de E. H. H. Joos en Pater Meulepas, de hh. Fr. Coppejans, Tremerie, A. Heins, Speltinck, P. Bergmans, Nowé, Vandersluys, Audoor, van de Vereeniging voor Natuur- en Stedenschoon van Antwerpen in den persoon van den h. Am. De Lattin, van de bestendige tentoonstellingskommissie van den Bond : de hh. Trefois, Verlodt, Luyckx, Woedstad, De Raedt, E. H. Van den Broucke, Apers, De Jaegher.

Aan allen onzen innigen, welgemeenden dank !

De h^r Burgemeester bedankte den voorzitter namens het stadsbestuur. Daarop werd onder de leiding van den E. H. Celis, konservator, het bezoek aangevangen van de tentoonstelling.

Wij bevinden ons eerst in een frisch hofje, daarna treden wij door de poort, versierd met een Mariabeeldje met het onderschrift : " Virgo Virginum O. P. N. „ in de eigenlijke tentoonstelling. Links treffen wij drie standen aan met foto's teekeningen en akwarellen, zichten voorstellende van al de Belgische begijnhoven, uit de verzamelingen van de Vereeniging voor Natuur- en Stedenschoon en van den h^r A. Heins. Verder zijn de fijne borduurwerken en de kanten tentoongesteld, vervaardigd door de begijntjes van het " Klein-Hof „. Daarop volgt de ontvangstkamer van de Grootjuffer van het " Klein-Hof „, zoo rijk aan meubels van waarde, met de eigenaardige begijntjesstoelen en de eikenhouten tafel.

We komen aan het koor, waarin twee begijntjes vóór haar kniebank staan te bidden. Naast hen staan twee processie-toortsen en de offerkaars gebruikt bij " steding „ (1) van een nieuw begijntje, gansch versierd met roode en zilveren bloemen. Te midden van den beuk treffen wij een viertal uitstalkasten met archiefstukken van het " Klein-Hof „ aan, waaronder de stichtingsakten der gravinnen Johanna en Margareta van Vlaanderen, met werken handelende over de begijnhoven, met godsdienstige en gelegenheidsprentjes en fijn borduurwerk. In de perken tegen de pilaren zijn een stemmige slaapkamer en een werkkamer ondergebracht. Deze laatste bevat een eigenaardige begijntjesschapraai, die tevens dient tot eettafel. Een begijntje zit er te kantwerken. Ten slotte is een kleine stand voorbehouden aan de schilderijen, etsen en kleurendrukken, voorstellende begijnhofzichten, van de hh. Tremerie, Van Hoecke, H. Broeckaert, Lammineur, Robaeyns en Mevr. Dierckx.

Na het bezoek noodigde de E. H. Celis de aanwezigen uit een pint Gentsch bier te drinken, die opgediend werd naar oude Gentsche gewoonte met een harde mastelle.

De tentoonstelling was toegankelijk voor het publiek vanaf Zondag 14ⁿ tot en met Zondag 28ⁿ Juli. Er werden 4604 toegangkaartjes verkocht. Verschillende scholen bezochten ze kosteloos.

(1) « *Gesteed worden* » beteekent aangenomen worden in de *begijntjesstede* (begijnhof).

Namens den Bond, hartelijk dank aan al degenen, die bijgedragen hebben tot het welslagen van deze prachtige prestatie.

* * *

Als passende inleiding tot deze tentoonstelling had de Bond op Zondag 7ⁿ Juli in het auditorium van het Hooger Instituut voor Kunstgeschiedenis en Oudheidkunde een voordracht met lichtbeelden ingericht over de begijnhoven. Als spreker trad op de E. H. L. Philippen van Antwerpen, schrijver van verschillende werken en studiën over dit onderwerp, o. a. "*De Begijnhoven* „ (Antwerpen, 1918) en "*Les Béguines et l'hérésie albigeoise* „ (Antwerpen, 1929)

Spreker handelde eerst over de geschiedenis der begijnen. Deze bestonden vele jaren vóór het tijdstip, waarop de eerste eigenlijke begijnhoven gesticht werden. Het begijnhof is slechts het eindstadium eener evolutie, die vier tijdperken kende. Eerst had men de afzonderlijk wonende ongeordende begijnen, "*beghinae singulariter in saeculo manentes indisciplinatae* „, dan de afzonderlijk wonende geordende, "*beghinae singulariter in saeculo manentes disciplinatae* „, en later de "*beghinae clausae* „, dat zijn die, welke in begijnenhuizen of conventen leefden. Eindelijk werden de begijnen vereenigd in parochies, die men noemt begijnhoven. De begijnenbeweging is ontstaan uit de middeleeuwsche mystiek en heeft geen eigenlijken stichter of bepaalde stichtster. De begijnen zijn vrouwen, die slechts twee beloften afgelegd hebben, nl. onthouding en gehoorzaamheid en dan nog tijdelijk.

Spreker handelde verder over hun statuten en over de verschillende soorten van begijnhoven. Hij onderscheidde, wat den bouw betreft, drie groepen: het begijnhof-stad (type: Leuven), het begijnhof-plein (type: Dendermonde) en een gemengd type (Klein Begijnhof te Gent). Verder besprak hij breedvoerig den bouw der begijnhofkerken en -huizen, het bestuur en de sociale instellingen der begijnhoven, de werkzaamheden der begijntjes, om te eindigen met eenige levensbeschrijvingen van bekende begijntjes.

Deze interessante voordracht genoot veel bijval.